

MEGHÍVÓ

a *Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (ZMTE)*
Torma Zsófia emlékülésére

Ideje: 2023. január 27. 14,00–20,00 óráig

Helye: a Kós Károly Művelődési Ház (KKMH) Díszterme

2011 Budakalász, Szentendrei út 9. <https://koskarolymh.hu/>

A tudományos emlékülés tárgyköre:
190 éve született Dr. Torma Zsófia, az első magyar régész

Megnyitó: **Dr. Csihák György**, a ZMTE elnöke

Előadások:

Dr. Anders Kaliff régész, Uppsalai Egyetem: Torma Zsófia és a civilizáció bölcsője. Erdély úttörő régésznoje és felfedezései

Dr. Madarassy Enikő fizikus, matematikus, Stockholm:

Az első tudományos módszerrel dolgozó magyar régészno, aki elsőnek kezdte kutatni a tordosi kultúrát

Mandics György írás- és művelődéstörténész, ZMTE:

Szakértők az Akadémiákra, az amatőrök a mennybe mennek

Tábori László író, kelet-kutató: Torma Zsófia helye a szaktudományban

Friedrich Klára tanár, rovásírás kutató: Torma Zsófia életének és eredményeinek jelentősége a XXI. században

Záhonyi András íráskutató, ZMTE: A Tordos–Vinča kultúrkör leleteinek jelrendszere

Haraszi Zsuzsanna Karolina a rendezvény szervezője, ZMTE: A Torma Zsófiáról írott könyv szerzőjének, Anders Kaliffnak és magyar segítőinek a rövid bemutatása

Lippai Bertalan írástörténész: Torma Zsófia és a folyómenti kultúrák öröksége

Sancz Klára Lujza ny. muzeológus, ZMTE: Tisztelgés Torma Zsófia, első régészno, előtt

Az emlékülés nyilvános, mindenkit szeretettel várunk, a ZMTE [Nyilatkozat](#) és [Házirend](#) érvényes

Budapest, 2022. január 11.

Dr. Csihák György ZMTE elnök

Az előadások sorrendje és összefoglalói

Elnököl: Dr. Költő László régész, ny. megyei múzeumigazgató

14,00: Megnyitó: Dr. Csihák György a ZMTE elnöke

10 perc

14,10: Záhonyi András: *A Tordos–Vinča kultúrkör leleteinek jelrendszere*

35 perc

A Torma Zsófia által gyűjtött tordosi leletanyag nagy része töredékekből áll. Az egy-egy agyagtöredéken lévő néhány jel megtalálható a (székely-magyar) rovás jelkészletében. Rövidségük miatt sajnos összefüggő szöveggént nehezen értelmezhetők. A több jelet is tartalmazó néhány leleten többek szerint is csillagképek ábrázolásai láthatók.

A tatárlakai korong és két másik tábla 1961-ben került elő. Nicolae Vlassa kolozsvári régész – akinek édesanyja magyar anyanyelvű – éppen nem volt jelen a leletek megtalálásakor, ezért a feltárás jegyzőkönyvében nem szerepel pontosan, melyik rétegből kerültek elő.

A radiokarbonos vizsgálatot a leletekkel együtt előkerült csontokon végezték el, több laboratóriumban is – ennek eredménye, hogy a leletek kora 5000–7000 év.

Sinclair Hood, Harmatta János és Badiny Jós Ferenc szerint is a jelek mezopotámiai ideogrammákkal (piktogramokkal) azonosíthatók. A rováskutatók többsége a jeleket magyar rovásként azonosítja.

Saját felismerésem, hogy a táblákon kétnyelvű (bilingvis) jelekről lehet szó: a jelek formailag csillagtérképként azonosíthatók – mezopotámiai szöveggént pedig az ábrázolt fontosabb csillagképek sumer neve.

Az év kezdetekor megfigyelhető csillagállás időpontja (a precesszió alapján) Kr. e. 4500.

14,45: Lippai Bertalan: *Torma Zsófia és a folyómenti kultúrák öröksége*

35 perc

Az ember fejlődésének fokán, több ezer évvel ezelőtt környezetében megtalálta azt, amivel társai számára is értelmezhető, felismerhető, a mozdulattal megváltoztatható, ismételhető cselekvést valósított meg. Ez a cselekvés nem más, mint a *jelzés*. Jelzésre egy talált faágat használt, aminek hossza, vastagsága, hajlékonysága van. Ez a faág letörhető... Rájött, hogy e vesszőt hajlítani lehet. A vessző két végét összehajtva kör alakítható. Vele a homokba rajzolni lehet, *jelet, kört, menetirányt mutatni*... E jelek írása szerepel a hangzósításban is, mint elsődleges *fogalomjel*, a szó kezdő hangjaként, vagy a szó ragjaként, vagy jelzőjeként. Ilyen formában magában a nyelvtanában is felismerhető, ugyanakkor az ősi fogalomból megmaradt állandósult nyelvtani fogalom lett. Írható, olvasható, mint betű. Ezért az ősi fogalomban lévő állandósága miatt a mai napig felismerhető. *Tehát elsősorban nem hangot jelölt, hanem a fogalmat jelölte, majd a beszéddel a fogalomra is jellemző hanggal azonosította be az ősi jellel a cselekvés tárgyát.*

15,20: Tábori László: *Torma Zsófia magyar régész nő helye a szaktudományban*

25 perc

Az előadás röviden beszámol a 2007 májusában a Magyarok Házában tartott Torma Zsófia Konferenciáról, melyet ugyanúgy elhallgatott a hivatalos tudomány, mint ezt a konferenciát is el fogja hallgatni. Szól az előadás mind azokról, akiknek szerepük volt abban, hogy a Czakó Gábor által „hunfalvizmusnak” nevezett áltudomány napjainkra megbukott. Ezek között valószínűleg a legelső volt Torma Zsófia, és ezt a folyamatot úgy is lehetne nevezni: Torma Zsófiától Lezsák Gabrielláig... Szó lesz arról, hogy áll napjainkban a magyar őstörténet kutatása, és elmondjuk véleményünket a sumérek eredetéről és az ősi írásrendszerek kialakulásáról. Ezzel a konferenciával kezdetét veszi az a folyamat, amelyet úgy lehetne jellemezni: „Búcsú a génmódosított magyar őstörténettől”, és ebben a folyamatban a konferencia minden előadója fontos szerepet kap.

15,45: Sancz Klára Lujza: Tisztelgés Torma Zsófia, a régészeti tudományág első magyar női művelője előtt

15 perc

A XIX. században nem csak a műszaki, hanem az egyéb tudományágakban is nagy fejlődés indult meg. Ezen a fejlődési vonalon belül a létünk múltbeli ismeretének igénye is megnőtt. Ezt a létismeret hiányt segítette megoldani a fejlődő régészet, amelynek segítségével már több nemzet kutatója szép eredményt ért el. Magyar vonatkozásban, első magyar régésznőként, Torma Zsófia volt, aki munkásságával, a korabeli tudományos kutatók elismerését is kiváltva, világhírré igényt tartó, felfedezéseket tett. Áldozatokat követelő munkássága, örökké tartó tiszteletet igényel.

16,00: Friedrich Klára: Torma Zsófia régésznő életének és eredményeinek jelentősége a XXI. században

60 perc

Torma Zsófia munkásságának hatása, jelentősége főként a XXI. században mutatkozik meg, ugyanis az ősrégészet általánosságban is, és a Kárpát-medencét tekintve is most jutott el arra a szintre, ahova Ő 150 évvel ezelőtt már eljutott. Írástörténeti megállapításai is beigazolódtak. Ezt a véleményemet magyar és külföldi szerzőkkel támaszom alá, kiegészítve a többször meglátogatott helyszíneken, Szászvárosban és Tordoson szerzett ismeretekkel.

Torma Zsófiával kapcsolatos korábbi munkáim (kivéve a papír alapúakat) néhány elérhetősége:

<http://www.rovasirasforrai.hu/Kitekinto/Torma-Zsofia-egy-asszony.htm>

<http://www.rovasirasforrai.hu/Kitekinto/Torma-Zsofia-regeszno-pontos-szulet%E9si-ideje.htm>

<http://www.rovasirasforrai.hu/Kitekinto/Emlekezes-Torma-Zsofia-regeszno-re.htm>

[Tatárlaka, Tordos, Torma Zsófia az újabb adatok tükrében /Friedrich Klára](http://www.rovasirasforrai.hu/Kitekinto/Emlekezes-Torma-Zsofia-regeszno-re.htm)

<https://mek.oszk.hu/21600/21688/>

http://www.rovasirasforrai.hu/Forditasok/Torma-Zsofia-egy-asszony_ANGOL.htm

<http://www.rovasirasforrai.hu/Kitekinto/A-vilagon-eloszor.htm>

17,00: Szünet

30 perc

Elnököl: Dr. Czoma László c. docens. ny. múzeumigazgató

17,30: Haraszi Zsuzsanna Karolina: Könyvismertető – Anders Kaliff: Torma Zsófia és a civilizáció bölcsője. Erdély úttörő régésznője és felfedezései (2018)

20 perc

Anders Kaliff régész professzor 1963-ban született Linköpingben, régészettudományi doktorátusát 1997-ben szerezte az Uppsalai Egyetemen, 2001-óta az egyetem docense, 2008-óta a Régészeti tanszék tanára, majd vezetője. 2003-tól részt vett a SAX–Százhalombatta-i nemzetközi régészeti expedícióban, mint a Svéd Nemzeti Örökségvédelmi Intézet egyik vezetője. Még egyetemista korában bejárta vonattal Erdély magyarlakta területeit a 80-as években, és őt is – mint minden külföldit – megfigyelte a román titkosrendőrség (Securitate).

Véleménye szerint Torma Zsófia munkássága és gyűjteménye nemzetközileg sokkal ismertebb kellene, hogy legyen, mert a neve szinte ismeretlen a mai szakirodalomban. Furcsa módon a Tordos kultúrát, mint amely első lelőhelye és neve egy újkőkori kultúrának – más megfontolásból – a közelben található második lelőhelyéről *Vinča kultúrájának nevezik, elhomályosítva a felfedező Torma Zsófia érdemeit.*

„Torma Zsófia olyan kutató volt, aki megérdemli, hogy a figyelem középpontjába kerüljön napjainkban is, akárcsak egyedülálló felfedezései, valamint az az Erdély, amely őt alakította” – Anders Kaliff könyvének egyik célja, hogy ezt elérje. A könyv megírásához nagy segítséget kapott Friedrich Klárától és Madarassy Enikőtől, akik Torma Zsófia fontosabb életrajzi adataiból – a könyv érdekében – közös dolgot készítettek, továbbá Susan Tomorytól,

Margaret Botostól, Mandics Györgytől és a Torma család leszármazottaitól. Erre alapozva készült a svédül napvilágot látott könyv, amelyet Bereczky Rebeka, az uppsalai egyetem friss diplomása fordított magyarra. Kiadta a Székely Ház Alapítvány a Bethlen Gábor Alap támogatásával. A svéd kiadású, Torma Zsófiáról szóló könyvet már bemutatták nagy sikerrel a stockholmi Magyar Nagykövetségen 2022 novemberében, erről fényképeket is kaptunk, amit bemutattunk.

A könyv elérhető a világhálón is: [Anders Kaliff: Torma Zsófia és a civilizáció bölcsője - Erdély úttörő régészneje és felfedezései](#)

Köszönet a Magyarságtudományi Füzetek sorozat kiadójának, az MVSZ-nek a Kisenciklopédia 35. számáért: Tanulmányok Tatárlakáról, Tordosról, Torma Zsófiáról címmel.

17,50: Dr. Madarassy Enikő: Tanulmány Dr. Torma Zsófiáról – az első tudományos módszerrel dolgozó magyar régészneőről, aki elsőnek kezdte kutatni a Tordos-i kultúrát (videóüzenet)

30 perc

Dr. Torma Zsófia (1832-1899), az első magyar régészneő tehetsége és 20 évig tartó, kiválóan dokumentált, alapos régészeti kutató munkája, kora szakirodalmának kiváló ismerete, azon kívül 5 nyelven való kommunikációs képessége hozta el számára a felismerést, hogy az általa feltárt tordosi cserépdarabokon rokon jeleket talált az addig ismertté vált trójai, majd babiloni régészeti jelekkel. Érdemei elismeréseként, nem sokkal halála előtt a Kolozsvári Egyetem királyi engedéllyel tiszteletbeli doktorrá avatta Dr. Torma Zsófiát, első régészneőnk.

Miután jól ismerte környezetét, Erdély magyar népművészetét, párhuzamot látott a székely-magyar rovásjelekkel, különösen a ZS, NY, T és C jelekkel – ahogy levelezésében megírta Archibald Sayce-nek (1846-1933), az oxfordi egyetem professzorának is. Sajnos legfontosabb, munkásságát összegző fő műve: *Dácia a római foglалás előtt* – még kiadásra vár, porosodik valamelyik múzeumi vagy akadémiai raktárban. Fontos feladatunknak tartom az általa nagy gondnal bővítetett, 2500 ábrával illusztrált könyvnek a felkutatását és restaurálását. Azon kívül gyűjteményének nemzetközi bemutatása és kutathatósága, legalább olyan fontos nevének méltó helyre kerüléséért.

18,20: Dr. Anders Kaliff: Torma Zsófia és a civilizáció bölcsője. Erdély úttörő régészneje és felfedezései (angol nyelvű videóüzenet magyar tolmácsolással)

30 perc

Közép- és Délkelet-Európában már 7000 éve létezett egy nagyon fejlett földművelő társadalom, több ezer lakosú településekkel. Ennek első nyomait az 1870-es években, Erdélyben, a Maros partján Torma Zsófia (1832-1899), az első magyar régészneő ásatása tárta fel. Ezt a régészeti kultúrát később nagy területen megtalálták Közép- és Délkelet-Európában, de a legelső leletek a tordosi ásatásból kerültek elő (1875), később a bánáti kultúrának a hasonló nyomait 1908-ban tárták fel. Sajnálatos módon a régészetben szokásos első helyről elnevezett kultúrát ebben az esetben nemzetközileg a második helyről, egy szerb falu nevére nevezik Vinča kultúrának, esetleg Vinča-Turdaş kultúrának. Amikor a mai régészek erről beszélnek, már nem ismerik a kultúra első felfedezőjét, Torma Zsófiát és annak a helynek Tordos nevét.

Az ott talált cseréptöredékeken látható jelekről feltételezhető, hogy egy korai írott nyelv alakult ki, és ugyancsak itt található a fémmegmunkálás idáig ismert legkorábbi nyomai, éppen itt, Európa közepén. A könyv betekintést ad abba a kultúrkörnyezetbe is, amelyben Torma Zsófia kutatott, amikor a régészet még egy nagyon új tudományág volt – így a világ első régészasszonyai egyikének nevezhetjük.

18,50: Mandics György: A szorgos kutatók talán Akadémiákba, az amatőrök talán mennybe mennek

30 perc

Torma Zsófia nagyszerű és ihletett gyűjtője volt a magyarság emlékeinek, de nem volt hozzá diplomája. A hivatalos tudomány egyes képviselői ezt nem nézték el, mint Hampel József, a régész. És ezért hiába volt Rudolf Virchow, a nagy német tudós támogatása, Heinrich

Schliemann, a nagy német régész támogatása, a kortárs magyarországi régészek nem támogatták, s életműve csak halála után lett szűk körben kutatható és került részleges kiadásra.

Vajon ez kirívó eset? Igen. Gyakran előfordult más országokban is hasonló szerzőkkel, akik a tudományuk határait feszegették. Ilyen volt a franciák közt Edouard Piette régész, a románok közt Ovid Densuséanu őstörténész. Az előadás kidomborítja a hasonló elemeket.

A más területeken történt hasonló jelenségek közül kiemeljük a rovásírás történetében Fischer Károly és Somogyi Antal amatőrök tevékenységét, szemben a tudományos oldalt képviselő Szilády Áronnal, Szilasi Mórral és Sebestyén Gyulával, akik szemben állnak az „amatőrökkel”, ám a hatalom szempontjából az igazságot elutasításuk eltérő és erkölcsileg is máshova vezető utakat jelent.

18,20: Kérdések, vélemények, és az eredmények megbeszélése

40 perc